

זבחים כה

חנוכה

משה שווערד

I have arranged a special tour at the Living Torah Museum (in Boro Park) for Motzai Shabbos, December 11, beginning at 8pm sharp, concentrating on topics relevant to *Seder Kodshim* (e.g., Kitores, explanation of the animals sacrificed, Techayles, shechita with an arrow etc.). We will gather at 7:50pm at the museum (please arrange your own car pools). There has been some talk about a melava malka at 10pm; the museum will provide a room (but not the food etc.) ---to be determined.

The cost is \$18 for the 2 hours. I will happily pay and if you cannot afford to pay or think that the tour was not worth the money, you needn't reimburse me.

You can invite guests BUT space is limited and therefore if we are over the limit (a high class problem), priority will be given to actual shiur attendees and in order of rsvp responses to my special email account (created for this (please do not use it for anything else as I will not look at it after the trip)), i.e., [moishe.schwerd@gmail.com].

A Freilechen Chanuka!

ספר דרושי הצל"ח - דרוש ל"ג לחנוכה

וא"כ בימים הללו ראוי ליתן לב לתקן כל הדברים הגורמים לשכינה שתסתלק מישראל שזה היה כונת היונים, והנה בעוה"ר בעת הגלות אפס מקום להשראת השכינה, כי חרב בית מקדשנו, והקב"ה ברחמיו השאיר לנו שארית, וכתוב ואהיה להם למקדש מעט אלו בתי כנסיות ושם השכינה שורה, ואלו המדברים בבה"כ אין לך מורד במלכו של עולם בהיכלו ולפניו גדול מזה, וזה מטמא אויר הקדוש דוגמת היונים שטימאו המזבח, כי זה מעמיד צלם בהיכל, כי בכל עבירה נעשית קליפה ורוח הטומאה, ובעוה"ר נתפרץ הדבר מאד:

1. שפת אמת על זבחים דף כה/א

במשנה נשפך על הרצפה ואספו פסול. בגמ' ילפי' מדכתיב מדם הפר דרשינן דם מהפר. מיהו קשה מנ"ל עיכובא. וי"ל למה שהקשו התוס' ל"ל דם מהפר הלא כיון דממעטינן דם סכין ה"ה נשפך על הרצפה ע"ש. וא"כ י"ל דאה"נ אלא דצריכין דם מהפר לעיכובא. עוד אפ"ל משום דכמה פעמים כ' מדם [דמאי דכתיב מדם החטאת ג"כ משמע דם מהחטאת] וכמו כן הא דהצורם אוזן קודם קבלה דפסול אפי' דיעבד. ...

2. קרן אורה על מסכת זבחים דף כה/א

שם משנה נשפך הדם על הרצפה. עי' בדברי הרמב"ם פ"א מה' פסולי המוקדשין (הלכה כה) שכ' אם נשפך על הרצפה ונשאר דם הנפש יקבל. והאריך שם הכסף משנה ז"ל ומשנה הוא לקמן (לב, א) בוריקת פסולין אם יש דם הנפש יחזור הכשר ויקבל וכמ"כ הרמב"ם ז"ל:

3. רמב"ם הלכות פסולי המוקדשין פרק א

הלכה כה: נשפך מן הכלי על הרצפה ואספו כשר, אבל אם נשפך מצואר הבהמה על הרצפה ואספו ונתנו לכלי השרת נפסל הזבח. הלכה כו: נשפך מקצת הדם מצואר בהמה על הארץ ולא אספו וקבל מקצתו מצואר בהמה, הרי זה כשר ובלבד שיהיה זה הדם שנתקבל דם הנפש, לא דם התמצית ולא דם העור.

4. כסף משנה הלכות פסולי המוקדשין פרק א הלכה כו

נשפך מקצת הדם מצואר בהמה על הארץ וכו'. בפ"ב דזבחים (דף כ"ה) אהא דתנן נשפך על הרצפה ואספו פסול ת"ר ולקח הכהן המשיח מדם הפר מדם הנפש ולא מדם העור ולא מדם התמצית, ומשמע לרבינו דכל שאינו מדם העור ולא מדם התמצית אע"פ שנשפך מקצתו בארץ כשר ואע"ג דאמר' התם השוחט צריך שיקבל את כל דמו של פר י"ל דהיינו לכתחלה דוקא אי נמי ההיא בשלא נשפך דם מצואר לארץ אבל אם נשפך מקצת דם מצואר לארץ הדם הנשאר היינו כל הפר והיינו דתנן נשפך על הרצפה ואספו פסול הא אם לא אספו לא נפסל הזבח דמקבל דם הנשאר בצואר כשר:

5. עיין בספר חזון איש [קדשים, ס' ה, אות ה]

וממשי"כ תו' י"ג ב' דבנשפך על הרצפה ליכא מצוה לאספו, מוכח דאין מצות כל הדם רק בקבלה

6. מלבי"ם ויקרא פרשת ויקרא (מקטע ב) ריד

ולקח מדם הפר. לקיחה שאחריו מ"ם מציינן תמיד או המקום שלוקח ממנו. או שלוקח החלק מן הכל... וכן אמר על ברייתא זו בגמ' (יומא דף מה זבחים דף כה). דאי ס"ד מדם הפר דם ואפי' מקצת דם והאמר ר"י המקבל צריך שיקבל את כל דמו של פר שנאמר ואת כל דם הפר ישפוך. אלא ש"מ מאי מדם הפר דם מהפר יקבלנו, וקסבר גורעים ומוסיפי' ודורשינן. ר"ל כיון שאאל"פ שהמ"ם הוא מ"ם הקצתית, ע"כ הוא מ"ם המקום וכאלו כתוב ולקח דם מהפר, והוא דבר נהוג מאד בלשון במקום שאין לטעות. כמ"ש הרד"ק במכילת (ד"ק דף צט ע"ב ודף קוף) שהעברים לא הקפידו בסידור התיבות זו לפני זו והכניסו אות השימוש או מלת ענין זו בזו אעפ"י שהמלה הראשונה או אות השימוש ענינה היותה באחרונה, כמו ותשקמו בדמעות שלישי, שהוא כמו ותשקמו דמעות בשלישי, ותשם בפור עיני' ותשם פוך בעיניה. ואת העיר שלחו באש שלחו באש מקדשיך. כמו שלחו אש בעיר. שלחו אש במקדשיך. וכמהו רבים עיי"ש. וזה הנקרא בפי חז"ל גורעים ומוסיפים ודורשים, וז"ש בספרא מן הפר יקבל. ר"ל שהמ"ם שייכה אל מלת הפר כאלו כתוב ולקח דם מהפר. אולם הלא יקשה מדוע בא העוות הזה ומדוע לא נכתב כתקונו ולקח דם מן הפר, ע"ז הקדים מדם הפר מדם הנפש ולא מדם הבשר וכו'. ר"ל כי יש הבדל בשם דם בין כשבא בסמיכות או בכינוי אל החי, ובין כשבא סתם בלא כינוי וסמיכות. שאם אומר שופך דם האדם. דם נקי. דם נפשות אביונים נקיים. בדם הצפור השחוטת, בסמיכות. וכן כשאומר דמך על ראשך, ושפך את דמו, הוא הדם שהנשמה תלוי' בו. אבל כשאומר דם סתם פי' כל דם שיהי' אף דם התמצית ודם העור או הבשר. כמו מיץ אפים יוציא דם, דם יהי' זובה בבשרה. וא"כ אם היה אומר ולקח דם מהפר הייתי מפרש כל דם שיהי', אבל כשאומר דם הפר בסמיכות פי' דם הנפש. ר"ל דם קלות שהנשמה יוצאה בו ולא דם בשר או העור וכן לא דם התמצית שמתמצה אחר שפסק קלות דם השחיטה. וכיון שמוכרח לכתב מדם הפר מטעם זה, שפיר פי' עתה שהמ"ם מוסב על שם הפר, מן הפר יקבל לאפוקי אם נשפך מן הצואר על הרצפה. ולפי"ד דזה דאם נשפך על הרצפה כבר למד בספרא (דבורא דנדבה פרה ד' מ"א, וכבר נתקשה בזה בק"א שם בשם הראב"ד) ועקר הדורש פה צריך למעט דם שעל הסכין, כמ"ש רב יהודה אמר שמואל בזבחים (דף כה) השוחט צריך שיגבי' וכל מדם הפר ולא מדם הפר וד"א, ופי' דם מהפר ולא מד"א. ועי' בתוס' שם וביומא, ועיין בספרא (פ' אחרי פ"ח מ"ה) וצ"ק, ואכמ"ל:

7. שפת אמת על זבחים דף כה/א

... מיהו הא דאמרי' בגמ' דצריך שיגבי' סכין למעלה משום דכ' מדם הפר ולא מדם הסכין משמע דרק לכתחילה. והטעם פשוט דודאי דם הסכין בלבד אפי' דיעבד פסול רק אפי' לא הגבי' סכין מ"ם בטל דם הסכין ברוב דם הפר לכן דיעבד כשר:

8. רש"י חולין דף כז/א

וורידין - חוטי הצואר שמקלחין את הדם ובגמרא (לקמן דף כח) מפרש דאעוץ קאי ומשום להוציא את הדם:

9. הגרי"ז על מסכת זבחים דף כה ע/א

שם, בגמ' אר"י בר אבא השוחט צריך שיתן ורידין לתוך הכלי, ופרש"י דניהוי קבלה מהפר שפיר והאי תוך לאו דוקא דהא לא אפשר אלא על אוירו של תוך הכלי עכ"ל, אבל מהרמב"ם משמע דלאו הכי, דכתב בהל' מעה"ק (פ"ד הל"ח) וצריך להתכוין לקבל כל הדם, כיצד הוא עושה או חזו הסימנים בידו ומוציאן עם הורידין לתוך המזרק, ושוחט שנים או רוב שנים כדי שיתקבל הדם כולו בכלי עכ"ל, ומשמע מלשונו דהא דצריך שיתן ורידין לתוך הכלי הוא לא משום שלא יהיה נשפך וכמו שפרש"י, אלא משום הדין שצריך לקבל כל הדם, והנה מדכתב הרמב"ם ומוציאן עם הורידין לתוך המזרק משמע דלא מהני כנגד אוירו של כלי, רק בעינן אויר הכלי בדפנותיו, ולפי"ז מה שכתב אח"כ ואויר כלי ככלי דמי, כונתו על האויר בדופני הכלי:

10. שפת אמת על זבחים דף כה/א

שם בגמ' השוחט צריך שיתן ורידין לתוך הכלי מפירש"י נראה דהטעם שלא יהי' הדם באויר חוץ לכלי וכ"מ לשון ר"י דצריך שיראה אויר כלי. אבל מלשון הרמב"ם (פ"ד ממעה"ק) נראה דהוא רק כדי שיקבל כל הדם דבאמת קשה לטעם רש"י דהא מסקינן דאויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי. [וא"כ מה היא החשש שלא יהי' הדם באויר חוץ לכלי, מכיון שאין סופו לנוח חוץ לכלי, א"כ לאו כמונח חוץ לכלי דמי] ונראה דרש"י פי' כן ללשון ב' דגמ' לקמן דחבית בעי מיני' ופשיט ל' מזרק ופירש"י דאי אין סופו לנוח נמצא דקיבל הדם מן האויר ופסול. אבל ליישנא קמא נראה דסברת הגמ' הי' דכל דלא הוי כמונח לא הוי ג"כ בכלל נשפך על הרצפה דדוקא כשנח בינת' על הרצפה לא חשיב דם מהפר אבל כל דלא הוי הנחה בינתים שפיר מקרי דם מהפר ולכן ללשון קמא ע"כ הטעם הכא כמ"ש הרמב"ם. מיהו מלשון ר"י דצריך שיראו ורידין אויר כלי משמע כפירש"י והוי סיעתא ללשון בתרא שבגמ'. ויש נ"מ ג"כ דלפי"ז י"ל דגם דיעבד פסול אי לא הי' ורידין תוך אויר כלי. ואם הטעם הוא כדי לקבל כל הדם פשיטא דאינו אלא לכתחילה. מיהו לשון הגמ' צריך משמע רק לכתחילה וצ"ע:

11. שו"ת חוות יאיר סימן קנב

שאלה נשאלתי אחר דדברי חכמים בנחת נשמעין ונאמר במשנה יהי כבוד חבירך חביב עליך כשלך איך מצינו לפעמים קנטורים וזלזולים בש"ס כענין כד ניים ושכיב רב אמר להא שמעת' הנאמר בכמה דוכתי וכהנה רבים: תשובה יפה שאלת... ולא אמר כד שכיב וניים כמ"ש התוס' בפרק ע"פ שיש תרי גוונא תנומה אחד בתחילת השינה ואחת בסופו והנה זו שבסופה אע"פ שיטעה במאמרו מאחר שמתעורר והולך מרגיש אח"כ בטעותו וחוזר בו מש"כ בדניים ואח"כ שכיב. ומ"ש רב כמדומה לי וכו' היינו שמותר לרב להוכיח לתלמידו בדברים קשים כדי לזרזם שיעיינו וישגיחו וישמרו מן הטעות והשגיאה... ולעד"ן שמדברי רבי אלו יצא להרמב"ם מ"ש שחייב הרב לכעוס על תלמידו אם רואה שמתרשלים הובא בש"ע י"ד סי' רמ"ו סי' א' לכן מפני שרבי ידע בלוי שאדם גדול ומופלג הוא ולא היה ראוי שיטעה אם לא ממיעוט עיון והשגחה לכן דיבר אליו קשות חלילה לא מכעס או מגובה רוחו והרי תניא סוף סוטה משמת רבי בטלה עונה...

מה שקראו אמוראי לחביריהם תרדא כמו רבה לרב עמרם בב"מ ספ"ק. ור' חייא בר אבא לר' זירא בזבחים כ"ה ע"ב... כלם י"ל שהיו חביריהם וגדולים מהם ולא קפדי כלל ולשון משום דאתית ממולאי וכו' ג"כ בכה"ג.

12. ספר בניהו בן יהוידע על בבא מציעא דף כ/ב

אמר ליה תרדא שטרי חליצה ומאונין תנן. רש"י ז"ל פירש תרדא משועמם, ובשיטה מקובצת בשם רבנו חננאל פירש מוריד ריר מפיו ע"ש. והדבר יפלא איך יגנה רבה כל כך לרב עמרם. ונ"ל בס"ד, תרדא היא שתי מילות, תר דא, והוא תר לשון התעוררות כמו תיר ולא תיר, ותיבת דא הוא רוצה לומר זאת, בלשון התלמוד, כלומר תתעורר ותרגיש בזאת. אי נמי תר רוצה לומר תשא כמו תיר מנך שעתך, בגמרא דעבודה זרה דף ל"ד [ע"ב], שפירש הערוך [ערך תר] ב' פירושים, האחד תתעורר לך שעתך, והשני תשא אותך שעתך ע"ש, וכן כאן אמר לו שא דא ההלכה דנקיט במתניתין שטרי חליצה ומיאונין. ומיהו אע"פ שכונת רבה בזה כמו שכתבנו, נענש בכך שהרכיב שתי מילות ואמרם בתיבה אחת, אשר משמעותם לאוון השומע לגנאי, כמ"ש רש"י, או כמ"ש רבנו חננאל שהביא השיטה מקובצת הנוכח:

13. הגרי"ז על מסכת זבחים דף כה ע/ב

שם, בגמ' אמר רב זירא אר"י הצורם אוזן הפר ואח"כ קיבל דמו פסול שנאמר ולקח מדם הפר פר שהיה כבר, ויש לחקור אם החידוש הוא דגם לאחר שחיטה מום פוסל את הקרבן, או דאין זה פסול מום רק דבעי שלא יהיה חסר, ואם חסר מהפר משוהו אי"ז נקרא פר שהיה כבר, וכן משמע מלשון הרמב"ם שכתב בהל' פסוהמ"ק (פ"א הלכ"ט) וז"ל, בהמה שחסרה מאיבריה כ"ש אחר שחיטה, קודם קבלת הדם נפסלה וכו', ואם קיבל מן החסרה וזרק הרי זה פסול, עכ"ל, ומשמע דהוא פסול חדש דבעי שתהא בהמה כמו שהיתה קודם שחיטה, ורק מה נקרא חסר אם הוי מום, אבל חסרון כזה דאינו בעל מום אין זה חסרון אבל בעל מום בלא חסרון ג"כ לא יפסול, ולכאורה משמע דברי השיטה שם שהוא פסול מום, מדחילק בין מום עובר למום קבוע, [ויש לדחות], וקושיית הגמרא מהא דר"י אם נשתייר כזית בשר כשר לזרוק, דאע"ג דע"י אבוד הבשר לא נעשה מום, וצ"ל דאם נאבד כל הבשר הרי נאבדו האברים שלמים כגון הטחול והכליות, ומיקרי בע"מ משום זה, וקשה מהתוספתא פ"ח מקרבנות דקתני אם נפסק הראש בבת אחת מקבלים דמו מהגוף ולא מהראש, והלא הוי בעל מום ע"י פסיקת הראש, ולמה יוכלו לקבל דם מהגוף:

14. שטמ"ק אות ה'

15. רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק א'

הלכה יב: אף על פי שכל הקרבנות כשרין מיום השמיני והלאה אין מקריבין לכתחלה אלא מיום שלשים והלאה, חוץ מן הבכור ומן הפסח ומן המעשר שאם רצה להקריבן בשמיני לכתחילה מקריב. הלכה יג: שעות מונין לקדשים, ואם הוסיפו שעה אחת או פחתו שעה פסולין, כיצד קרבן שמצותו להיות בן שנה אם הוסיף על השנה שעה אחת נפסל, אפילו היה בן שנה בשעת שחיטה והוסיף על השנה בשעת זריקה נפסל עד שיהיה בן שנה עד שעת זריקה וכן בכל הזבחים.

- עיין בס' יד בנימין (עמ' קפו) ד"א או פחתו שעה" אינו מובן, וע"ע בליקוטי הלכות